

Віталій ТЕЛІЙЧУК

доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник, доцент

ЩОДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ ЯК СУБ'ЄКТАМИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання створення максимально можливих сприятливих умов для забезпечення економічної безпеки держави, безпосередньо пов'язаної з національною безпекою, є однією з нагальних проблем сьогодення, яка, безумовно, потребує вирішення. Це, зокрема, зумовлено зростанням кількості та видів кримінальних правопорушень, у тому числі й транснаціонального характеру, наслідки від вчинення яких деструктивно впливають на національну економіку, що в подальшому негативно відображається на інших сферах життєдіяльності населення [1, с. 11–12].

В умовах сьогодення особливо гостро постало питання протидії злочинам, що вчиняються організованими групами та злочинними угрупованнями. Суб'єкти протидії злочинності утворюють цілісну у функціональному й організаційному плані систему, з'єднану спільністю мети та управління у сфері протидії злочинності. Складність цієї системи зумовлена, з одного боку, багатогранністю виконуваних завдань по забезпеченню безпеки, запобіганню, профілактиці, припиненню, розкриттю і розслідуванню злочинів, а з іншого – розподілом завдань між суб'єктами різних рівнів, що зумовлено ієрархічною побудовою системи. Ця система є складною соціальною організацією, бо вхідні в неї групи однорідних органів утворюють відносно самостійні організаційні формування, які функціонують на основі тотожних закономірностей. Кожне з таких формувань є підсистемою більш великої системи та водночас складається зі своїх підсистем [2].

Ефективність боротьби зі злочинністю значною мірою залежить від тих прав і повноважень, якими законодавець наділяє правоохоронні органи. Оперативно-розшукова діяльність є однією з головних ланок загального механізму боротьби зі злочинністю, захисту від неї окремих громадян, інтересів суспільства і держави. Вся процесуальна діяльність правоохоронних і судових органів у сфері кримінального судочинства, незалежно від їх безпосередніх завдань, спрямована на всебічне, повне та об'єктивне дослідження обставин події. Оперативно-розшукова діяльність як вид діяльності держави регламентується законодавством України, яке також визначає права і обов'язки суб'єктів, які здійснюють ОРД і контролюють цю діяльність. Визначення ОРД як специфічного виду державної діяльності спеціальних служб правоохоронних органів, спрямованого на протидію злочинності, забезпечення національної безпеки і державної таємниці міститься в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», де зазначено, що ОРД – це система гласних і негласних, пошукових і контррозвідувальних заходів, що здійснюються визначеними в законі оперативними підрозділами, із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів [3].

Ми цілком згодні з В. Білецьким, що важливими характеристиками ОРД є швидкість реагування і конфіденційність у роботі як невід'ємні ознаки оперативності. Термін ведення справ оперативного обліку, передбачених п. 4 ст. 9-1 Закону, встановлюється до 6 місяців і може бути продовжений по кримінальних справах – два місяці, а розгляд справ про адміністративні правопорушення – мінімальний.

З огляду на завдання і функції оперативних служб правоохоронних органів та різних правових відносин, які визначаються ст. 6 Закону, можна зазначити, що вся оперативна діяльність поділяється на два види: 1) діяльність, пов'язана з попередженням, розкриттям злочинів і розшуком злочинців та інших осіб; 2) адміністративно-контролююча діяльність. Варто зауважити, що форми, сили і засоби ОРД використовуються тільки тоді, коли досягнення поставленої мети неможливе іншим законним шляхом. Це наголошує на винятковому, вимушеному характері такої діяльності [4].

Сутність правоохоронної діяльності визначається її метою, яка полягає в охороні прав і свобод людини та громадянина, громадського порядку; забезпеченні громадської

безпеки; підтриманні правопорядку; втіленні в життя принципу верховенства права. Ця мета досягається під час реалізації завдань і функцій, що покладаються суспільством і державою на цей вид діяльності [3].

До завдань правоохоронної діяльності відносять такі: попередження порушень вимог норм права, запобігання протиправним посяганням на безпеку людини; виявлення та припинення правопорушень і зловживань правом; у випадках скоєння злочинів та інших правопорушень – їх оперативне розкриття, встановлення винних та притягнення останніх до юридичної відповідальності; недопущення необгрунтованих обвинувачень невинних; нагляд за процесом правозастосування; неупереджене примусове виконання рішень, передбачених законом; юридична допомога громадянам [5].

Погоджуючись з М. Грібовим та А. Черняком, необхідно зауважити, що виявлення злочинів може бути віднесено не лише до запобігання цій категорії правопорушень, а й до реагування на них. Тому в системі протидії злочинності виявлення злочинів потрібно розглядати як окремий блок, поряд із запобіганням злочинам та реагуванням на них. У теорії та практиці ОРД діяльність оперативних підрозділів з виявлення злочинів чітко відмежована від превентивної та реакційної. Так запобіжну діяльність оперативних підрозділів традиційно досліджують у межах категорії «оперативна профілактика» (у сучасних дослідженнях зустрічаються терміни «оперативно-розшукове запобігання», «оперативно-розшукове попередження» тощо). Діяльність з виявлення злочинів у теорії ОРД традиційно іменують оперативним пошуком. У чинних нормативно-правових актах МВС України та Національної поліції вживають назву «оперативний (ініціативний) пошук». Дії, що відбуваються в межах оперативно-розшукового реагування на виявлені факти злочинної діяльності, укладаються до змісту поняття «оперативна розробка» [6].

Згідно з указом Президента України воєнний стан запроваджується з 5:30 24 лютого 2022 року строком на 30 діб. Таке рішення ухвалено у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони й відповідно до українського законодавства [7]. Ми вважаємо, що в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, оперативні підрозділи як суб'єкти правоохоронної діяльності повинні залучатися до заходів правового режиму воєнного стану, а саме заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави [8]. Відповідно до п. 1 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативні підрозділи вживають необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення і припинення кримінальних правопорушень та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, здійснюють посилену профілактику правопорушень [9].

Отже, оперативні підрозділи, як основні сили оперативно-розшукової діяльності, становлять інтелектуальний потенціал оперативно-розшукової діяльності, який відіграє вирішальну роль під час протидії злочинності у період запровадження воєнного стану в Україні.

1. Гаруст Ю. В., Мельник В. І. Правоохоронні органи на захисті економічної безпеки України: адміністративно-правовий аспект : монографія. Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2019. 256 с.

2. Севрук В. Г. Правоохоронні органи, які здійснюють протидію злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: Український та міжнародний досвід. URL : <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2017/11/241.pdf>.

3. Телійчук В., Кleshня В. Оперативні підрозділи як суб'єкти правоохоронної діяльності: проблеми правового регулювання. URL : <http://er.dduvs.in.ua/xmlui/handle/123456789/6301>.

4. Білецький В. О. Оперативно-розшукова діяльність як наукова категорія та вид діяльності правоохоронних органів. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/14_2013/36.pdf.

5. Кобзар О. Ф. Правоохоронна діяльність: теоретико-правовий аналіз. URL : <https://bit.ly/3r2Lrgq>.

6. Грібов М. Л., Черняк А. М. Оперативні підрозділи правоохоронних органів України як суб'єкти протидії злочинності. URL : https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2018_hribof_chernyak.pdf.

7. Документи щодо воєнного стану в Україні. Президент підписав Указ про запровадження воєнного стану в Україні, Верховна Рада його затвердила. URL : https://jurliga.ligazakon.net/news/209638_prezident-pdpisav-ukaz-pro-zaprovadzhennya-vonnogo-stanu-v-ukran-verkhovna-rada-yogo-zatverdila.

8. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

9. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.